

OCENE – POROČILA – ZAPISI

BRALNI IZZIV RAZISKOVALCEM MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

Igor Saksida: *Bralni izzivi mladinske književnosti*. Ur. Darka Tancer-Kajnih, Založba Izolit, Domžale – Mariborska knjižnica, Maribor, 2005.

Knjiga prinaša (avtorjev) izbor sicer že objavljenih razprav o slovenski mladinski književnosti, ki pa so za tokratni natis predelane, dopolnjene in z obsežnimi opombami med seboj problemsko povezane v enovito celoto.

Razprave povezuje tudi avtorjeva raziskovalna osredinjenost na podobo otroka v literaturi in na perspektivo, iz katere ustvarjalec prikazuje literarno stvarnost. Saksida to perspektivo pojmuje kot pripovedovalčevo stališče/ držo do upovedenega literarnega sveta.

V prodornih interpretacijah slovenskega mladinskega pesništva, pripovedništva in dramatike Saksida razbira dva tipa ustvarjalčeve perspektive: prva je perspektiva razcepa s podtipoma avtoritarne in evazorične perspektive; druga je perspektiva zблиževanja. Za perspektivo razcepa je po avtorjevih izsledkih značilen razkorak med odraslim (ustvarjalcem) in otrokom (upovedeno književno osebo); perspektiva zблиževanja pa ta razkorak ukinja, kar pomeni, da se odrasli vživlja v otroško doživljanje in to na različne načine: zato Saksida razlikuje različne podtipe te perspektive, kot so nonsensna perspektiva oz. perspektiva jezikovno – predstavne igre, resničnostna perspektiva, perspektiva oporekanja, perspekti-

va čudenja, parabolična perspektiva in perspektiva spominjanja (ustvarjalca na lastno otroštvo).

Saksidova tipologija perspektive, iz katere ustvarjalec prikazuje literarno stvarnost, je na Slovenskem inovacija in pomeni tehten premik k višji stopnji razvitosti izvorne slovenske teoretske misli o mladinski književnosti.

V posameznih razpravah avtor z različnimi interperetacijskimi postopki obravnava bodisi celotne mladinske opuse starejših in sodobnih piscev (M. Kunčič, D. Zupan) bodisi odpira problematiko strukturne povezanosti mladinskih del s celotnimi opusi ustvarjalcev (T. Pavček, K. Kovič); svojstveno strokovno afiniteto do predmeta obravnave pa razkrivajo avtorjeve interpretacije slovenskega pesništva za otroke in mladino, naj gre za analizo začetkov slovenskega umetnega mladinskega pesništva ob Brezovnikovi antologiji *Zvončeki* (1887), za obravnave pesniških opusov T. Pavčka, K. Koviča in J. Snoja, za odkrivanje t. i. tabujskih tem v slovenski mladinski poeziji od otroške ljudske pesmi do sodobnega umetnega pesništva ipd.

Posebna odlika razprav je tudi v tem, da v interpretacijah slovenskega pesništva, pripovedništva in dramatike pride do izraza avtorjevo poznavalsko obravnavanje nekaterih temeljnih literarnovednih vprašanj v zvezi s specifično mladinske književnosti in z njenim statusom v okviru književnosti kot celote. Teh vprašanj se zmore lotiti le strokovnjak, ki do te mere obvlada literarno gradivo,

da je sposoben pogledov nanj z najširših teoretskih vidikov.

Prvo vprašanje, ki ga – bolj ali manj implicitno – zastavljajo razprave, je vprašanje primerljivosti in enakovrednosti (glede na umetniškost) mladinske in nemladinske književnosti. Iskanje odgovora na to vprašanje je navzoče tako v razpravah, ki so poudarjeno teoretske, kakor tudi v interpretacijah, v katerih je teža na podrobnejših analizah konkretnega literarnega gradiva. Na ozadju tega vprašanja se avtor lucidno sprašuje o možnostih svetega in o navzočnosti mitskega v literarnih besedilih za mladino (*Svet svetega, svet otrok, Mitsko in slovenska mladinska poezija – potujitveni nekaj v pesniški govorici*); na ozadju istega vprašanja avtor raziskuje navzočnost kategorij tragičnega, komičnega in grotesknega v mladinski dramatik (Tragično, komično groteskno v mladinski dramatik); problem enakovrednosti oz. neenakovrednosti mladinske in nemladinske literature je navzoč tudi v obravnavah besedne ustvarjalnosti T. Pavčka in K. Koviča, obeh pionirjev, kar zadeva inovativne poetološke premike v razvoju slovenskega mladinskega pesništva po II. svet. vojni.

Problem enakovrednosti oz. neenakovrednosti obeh naslovniških zvrsti književnosti še zlasti stopi v ospredje v razpravah, v katerih si avtor zastavlja drugo relevantno literarnovedno vprašanje: to je vprašanje o povezanosti mladinske in nemladinske besedne tvornosti v opusih ustvarjalcev. Na možnosti afirmativnega odgovora opozarjata prav precizni analizi celovitih pesniških opusov T. Pavčka in K. Koviča.

Hkrati pa avtor v pravkar omenjenih razpravah razpira tudi pomembno teoretsko vprašanje o mejah/ rôbu mladinske književnosti: kdaj se zgodi prehod/prelom v nemladinsko literaturo? To vprašanje Saksida problematizira mdr. v interpretacijah pripovednih del J. Snoja (npr. pravljичni roman *Domen Brezdo-*

mi in deklica Brezimensa) in D. Zupana (npr. roman *Leteči mački*). Z analizami ustreznega pesemskega, predvsem pa proznega gradiva avtor dokazuje, da je to vprašanje danes zelo aktualno v zvezi z novejšo mladinsko produkcijo, saj se ta tematsko izredno širi, ko upoveduje zahtevna eksistencialna vprašanja na eni strani in na drugi zmerom bolj intenzivno problematizira t. i. tabu teme: te so v novejši slovenski mladinski književnosti – podobno kot v mednarodnem literarnem prostoru – močno v opciji mladinskih piscev (nasilje, razbite družine, spolnost, najstniška prostitucija, droge, alkoholizem, pedofilija, homoseksualnost idr.).

Z aktualnim problemom roba/ meje mladinske književnosti je tesno povezano četrto relevantno vprašanje, ki je v ozadju interpretacij pesemskih, proznih in dramskih besedil: gre za naslovniško odprtost mladinske književnosti. V zvezi s to problematiko Saksida nenehno opozarja na možnosti dvojne recepcije in na vlogo bralca – otroškega/ odraslega – pri (so)ustvarjanju sporočilnosti literarnega besedila za mladino.

Sklepno vprašanje, ki si ga Saksida zastavlja v pričujoči knjigi, je vprašanje kritike mladinske književnosti. Načenja ga s teoretskim razmislekom o možnostih, kriterijih in vzorcih kritiške obravnave mladinskih del, nato pa razišče vzorce kritiških obravnav v reviji *Otrok in knjiga*, kakor so se pojavljali od vznika revije do danes.

Knjižna izdaja razprav dr. Igorja Saksida je vsekakor hvalevredno uredniško/ založniško dejanje: na enem mestu so zbrane prodorne interpretacije, ki ob tehtnih izsledkih izpričujejo koherentnost avtorjeve raziskovalne drže in enovitost problemskih izhodišč. Zato bo knjiga pomembna strokovna opora in hkrati bralni izziv raziskovalcem mladinske književnosti, kritikom, študentom, pedagogom in knjižničarjem.

Marjana Kobe